

ΜΕΡΟΣ Α΄ ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ (Μονάδες 20)

Να διαβάσετε το πιο κάτω κείμενο και να απαντήσετε σε όλες τις ερωτήσεις που ακολουθούν:

Ένα καθεστώς αληθινά δημοκρατικό όχι μόνο σέβεται αλλά και κατοχυρώνει την ελευθερία της σκέψης. Θα μπορούσε όμως να πει κανείς: Μπορείς να απαγορεύσεις στον άλλο να εκφράζεται. Μπορείς όμως να του απαγορεύσεις να σκέφτεται; Προσεχτικότερα εξετάζοντας κανείς το θέμα θα μπορούσε ν' απαντήσει ότι και βέβαια η σκέψη επηρεάζεται και σε μεγάλο βαθμό μάλιστα. **Μπορούμε να κάνουμε τον άλλο να μη σκέφτεται, με την έννοια ότι τον κάνουμε να θεωρεί ότι δεν έχει προβλήματα ή ότι τα έλυσε, ή να σκέφτεται όπως το σύστημα απαιτεί. Δύο μέσα, τα κυριότερα, θα μπορούσε να επιστρατεύσει κανείς γι' αυτό, την παιδεία και την προπαγάνδα.**

Η παιδεία που υπηρετεί φθαρμένες, ανύπαρκτες, σαθρές αξίες, βεβαίως και προσφέρει αρνητικό έργο, αλλοτριώνει. Η προπαγάνδα, που βασικό της χαρακτηριστικό έχει την επανάληψη, καταφέρνει να εμπεδώσει αυτό που θέλει, ιδιαίτερα όταν το «έδαφος» στο οποίο απευθύνεται είναι φτωχό. Ο σκοπός τότε επιτυγχάνεται πιο εύκολα, δηλαδή να παραπλανήσει και να πείσει, να εμπεδώσει το ψέμα. «Η βάση της προπαγάνδας», έγραφε ο Χίτλερ, «είναι η αρχή του μεγάλου ψέματος. Είναι απόλυτα σωστό το δόγμα που λέει ότι το μέγεθος της ψευτιάς είναι ο μεγαλύτερος παράγοντας να γίνει αυτή πιστευτή». [...]

Φυσικό είναι ένα καθεστώς να μην ξεγελά πάντα, ή να μην τους ξεγελά όλους. Ακριβώς αυτοί που δεν ξεγελιώνται είναι ο στόχος στον οποίο επικεντρώνεται η διωκτική μανία των κυβερνώντων. Αυτοί βέβαια δεν είναι υποχρεωτικά οι άνθρωποι των γραμμάτων, οι λεγόμενοι πνευματικοί άνθρωποι, όπως κάποιοι υποστηρίζουν, αλλά και άλλα κοινωνικά στοιχεία που βρίσκονται σε συνειδησιακή εγρήγορση, κι απ' όλους αυτούς δεν κυνηγιούνται όλοι αλλά όσοι έχουν την τάση να διαδίδουν τις «ανησυχίες» τους. **Ένα καθεστώς όμως που θέλει όχι μόνο να λέγεται, αλλά και να είναι δημοκρατικό, θεωρεί την κριτική ικανότητα του πολίτη σαν τη θεμελιακή δύναμη προώθησης της κοινωνίας.**

Το πρόβλημα ασφαλώς των ελευθεριών του πολίτη δε λύνεται μόνο, ή, δε συναρτάται μόνο, με το δικαίωμα της ελεύθερης σκέψης. Πέρ' από αυτό, το πρόβλημα συνδέεται και με την ελεύθερη έκφραση. «Δύο πράγματα πλήρωσα στη ζωή μου», έλεγε ο Βάρναλης, «το ότι ζητούσα την αλήθεια και πιο πολύ ότι ήθελα να τη λέω». Ένα καθεστώς μπορεί να επεμβαίνει στο δικαίωμα της

έκφρασης άμεσα ή έμμεσα, φανερά ή συγκαλυμμένα, επιβάλλοντας ανοιχτή λογοκρισία ή εξαγοράζοντας τον τύπο, το βιβλίο, την καλλιτεχνική ζωή. Όσον αφορά τους πνευματικούς ανθρώπους ή και όσους άλλους μπορεί να επηρεάσει, προσπαθεί να τους αδρανοποιήσει με κολακείες, οφίτσια ή και ανοιχτές απειλές, απομονώσεις ή βασανιστήρια. Οι παρακολουθήσεις, οι φυλακίσεις, οι εξορίες είναι στην ημερήσια διάταξη.

Όμως θα πρέπει στο σημείο αυτό να αποφύγουμε μια απλούστευση, την απλούστευση να δεχτούμε ότι ένα καθεστώς δικαιώνεται, αποκαθίσταται στη συνείδηση των πολιτών, είναι πραγματικά φιλελεύθερο και δημοκρατικό, όταν επιτρέπει μόνο την ελεύθερη έκφραση. Κι αυτό γιατί θα μπορούσε να πει κανείς ότι ένα καθεστώς μπορεί να χρησιμοποιεί σαν άλλοθι, να επιτρέπει δηλαδή την ελεύθερη έκφραση και να την υιοθετεί μόνο στο βαθμό που η ελεύθερη έκφραση χρειάζεται για εκτόνωση. Το δικαίωμα της έκφρασης λοιπόν δεν πρέπει να αποτελεί μόνο τύπο αλλά και ουσία.

Αθ. Κ. Κιτσάκη, *Το δικαίωμα του αντιλόγου* (Απόσπασμα)

Ερωτήσεις:

A1. Να γράψετε περίληψη του κειμένου με δικά σας λόγια, σε 100-120 λέξεις. (Μονάδες 8)

Αναμένεται να αναφερθούν τα εξής κύρια σημεία:

- Ένα καθεστώς αληθινά δημοκρατικό σέβεται και κατοχυρώνει την ελευθερία της σκέψης.
- Με δύο μέσα μπορείς να κάνεις τον πολίτη να μη σκέφτεται: την παιδεία και την προπαγάνδα.
- Με τη σαθρή παιδεία επιτυγχάνεται η αλλοτρίωση του πολίτη και με την προπαγάνδα η παραπλάνησή του.
- Το ανελεύθερο καθεστώς καταδιώκει όσους σκέφτονται αλλά και εκφράζονται ελεύθερα, είτε είναι πνευματικοί άνθρωποι είτε άλλα κοινωνικά στοιχεία.
- Αντίθετα, το δημοκρατικό καθεστώς θεωρεί την κριτική ικανότητα του πολίτη βασική δύναμη προώθησης / εξέλιξης της κοινωνίας.
- Στο δικαίωμα της ελεύθερης έκφρασης η εξουσία επεμβαίνει άμεσα ή έμμεσα με λογοκρισία, εξαγορά, κολακείες, βασανιστήρια, φυλακίσεις και άλλα μέσα.
- Επομένως, ένα καθεστώς θεωρείται φιλελεύθερο και δημοκρατικό, όταν επιτρέπει την ελεύθερη έκφραση όχι μόνο τυπικά, αλλά και ουσιαστικά.

(να δοθεί μία μονάδα για κάθε σημείο + 1 μονάδα για δομή-έκφραση)
- να είναι μια καλή δομημένη περίληψη.

A2. «Ένα καθεστώς όμως που θέλει όχι μόνο να λέγεται, αλλά και να είναι δημοκρατικό, θεωρεί την κριτική ικανότητα του πολίτη σαν τη θεμελιακή δύναμη προώθησης της κοινωνίας».

Τι εννοεί ο συγγραφέας με την πιο πάνω φράση; Να ενισχύσετε την απάντησή σας με δύο παραδείγματα.

(Μονάδες 6)

Νόημα (μον. 4)

- Ένα ουσιαστικά δημοκρατικό καθεστώς θεωρεί ότι η κριτική ικανότητα του πολίτη είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την πρόοδο της κοινωνίας.
- Ο κριτικός και ενεργός πολίτης κρίνει ορθά, δεν παρασύρεται από την προπαγάνδα και ελέγχει την εξουσία. Με τη δράση του θα συμβάλει και θα καθορίσει την πολιτική, την οικονομική και την πνευματική ποιότητα της κοινωνίας στην οποία ζει.
- Έτσι, θα αποτελέσει τη θεμελιακή δύναμη της προώθησης μιας υγιούς υλικά και πνευματικά κοινωνίας.

Παραδείγματα (μον. 2)

Γίνονται δεκτά παραδείγματα που αποδεικνύουν την αναστολή της προόδου / ανάπτυξης της κοινωνίας (κατά την επικράτηση ενός ανελεύθερου καθεστώτος) ή/και παραδείγματα που αποδεικνύουν την πρόοδο της κοινωνίας (κατά την επικράτηση ενός δημοκρατικού καθεστώτος, που επιτρέπει στον πολίτη ν' αναπτύξει την κριτική του ικανότητα).

- Επέμβαση ενός ανελεύθερου καθεστώτος στο δικαίωμα της έκφρασης με διάφορα μέσα, όπως απαγορεύσεις, λογοκρισία των ΜΜΕ, εξαγορά του τύπου, κολακείες (καλλιέργεια αναξιοκρατίας), φίμωση και παραγκωνισμό των πνευματικών ανθρώπων που αντιπολιτεύονται την εξουσία.
- Η Δημοκρατία του Περικλή τον 5^ο π.χ. αιώνα καλλιέργησε τον ενεργό δημοκρατικό πολίτη με αποτέλεσμα την οικονομική και την πνευματική ανάπτυξη της Αθήνας.
- Η προσπάθεια της δημοκρατικής Ευρώπης για την καλλιέργεια του ενεργού πολίτη (πολιτότητα) δίνει ώθηση στην κοινωνία για οικονομική και πνευματική ανάπτυξη.
- κ.λ.π.

A3. α) Σε ποια σημεία του όλου αποσπάσματος ο συγγραφέας χρησιμοποιεί επίκληση στην αυθεντία και τι επιτυγχάνει με την επίκληση αυτή; (Μονάδες 3)

Εντοπισμός επίκλησης στην αυθεντία (μον. 2)

Παράγραφος 2: Η θέση του Χίτλερ: «Η βάση της προπαγάνδας ... να γίνει αυτή πιστευτή».

Παράγραφος 4: Η θέση του Βάρναλη: «Δύο πράγματα ... ήθελα να τη λέω».

Τι επιτυγχάνει (μον. 1)

Με την επίκληση στην αυθεντία ο συγγραφέας επιτυγχάνει να μας πείσει ενισχύοντας την επιχειρηματολογία του και τεκμηριώνοντας την αξιοπιστία των απόψεών του μέσα από τα λόγια γνωστών προσωπικοτήτων που θεωρούνται αδιαμφισβήτητες αλήθειες.

και μόνο απ' αυτό γίνεται μονάδα

Στην πρώτη περίπτωση πείθει για τη δύναμη της προπαγάνδας, αναφέροντας τα λόγια του Χίτλερ (το μέγεθος της ψευτιάς είναι ο μεγαλύτερος παράγοντας για να γίνει αυτή πιστευτή), ο οποίος τη χρησιμοποίησε με αποτέλεσμα την παραπλάνηση εκατομμυρίων πολιτών.

Στη δεύτερη περίπτωση πείθει για την αξία του δικαιώματος της ελεύθερης σκέψης και της ελεύθερης έκφρασης αλλά και για την προσπάθεια των ανελεύθερων καθεστώτων να φιμώσουν και να τιμωρήσουν όποιον τολμά να τους αντιστέκεται.

β) Ποια είναι τα δομικά μέρη/στοιχεία της τελευταίας παραγράφου του αποσπάσματος και ποιος ο τρόπος ανάπτυξής της;

(Μονάδες 3)

Δομικά μέρη (μον. 1,5)

Θεματική περίοδος: Όμως θα πρέπει... ελεύθερη έκφραση.

Λεπτομέρειες/σχόλια: Κι αυτό γιατί ...για εκτόνωση.

Κατακλείδα: Το δικαίωμα ... και ουσία.

Τρόπος ανάπτυξης (μον. 1,5)

Με αιτιολόγηση (γιατί θα μπορούσε να πει κανείς...) (→ γόνο αυτό = 1,5 μονάδα)

Αιτιολογείται το ότι ένα καθεστώς δε δικαιώνεται όταν επιτρέπει μόνο την ελεύθερη έκφραση, διότι μπορεί αυτή να την επιτρέπει μόνο όταν τη χρειάζεται για εκτόνωση.

ΜΕΡΟΣ Β΄ ΓΛΩΣΣΑ (Μονάδες 10)

B1. Να ξαναγράψετε τις πιο κάτω φράσεις αντικαθιστώντας τις υπογραμμισμένες λέξεις με συνώνυμους τους, χωρίς να αλλάξετε το νόημα των φράσεων και το γραμματικό τύπο των λέξεων.

- η παιδεία που υπηρετεί σαθρές αξίες
- ο στόχος στον οποίο επικεντρώνεται η διωκτική μανία των κυβερνώντων
- κοινωνικά στοιχεία που βρίσκονται σε συνειδησιακή εγρήγορση

(Μονάδες 3)

Για κάθε συνώνυμο δίνεται μια (1) μονάδα

Σαθρές: σάπιες, ανήθικες, φαύλες, αχρείες, ετοιμόρροπες, σαραβαλιασμένες, ετελές

Επικεντρώνεται: εστιάζεται, περιορίζεται, εντοπίζεται, συγκεντρώνεται.

Εγρήγορση: ετοιμότητα, επαγρύπνηση, επιφυλακή.

B2. Να αναλύσετε τις πιο κάτω λέξεις στα συνθετικά τους και από το δεύτερο συνθετικό της κάθε λέξης να σχηματίσετε ένα απλό ουσιαστικό και ένα απλό επίθετο.

- **Λογοκρισία**
- **απομονώσεις**

(Μονάδες 4)

Δίνονται:

1 μονάδα (0,5 + 0,5) για τα συνθετικά

0,5 μονάδα για το παράγωγο ουσιαστικό και

0,5 μονάδα για το παράγωγο επίθετο

Λογοκρισία: λόγος + κρίνω

Ουσιαστικά: κρίση, κρισιμότητα, κριτήριο, κριτής, κριτική, κριτικισμός, κριτικός (θεάτρου).

Επίθετα: κριτικός, κρίσιμος, κριτός (αρχαίο).

Απομονώσεις: από + μονώνω –ώ, μονούμαι, μονώνω

Ουσιαστικά: μόνωση, μονωτήρας, μονωτής.

Επίθετα: μονωτικός

B3. Να γράψετε μια ολοκληρωμένη πρόταση με καθεμιά από τις πιο κάτω λέξεις έτσι που να φαίνεται ξεκάθαρα η σημασία τους.

- αλλοτριώνει
- συγκαλυμμένα
- εμπεδώσει

(Μονάδες 3)

Δίνεται μια (1) μονάδα για κάθε ολοκληρωμένη πρόταση.

Δεν επιτρέπεται ν' αλλάξει το μέρος του λόγου.

Αλλοτριώνει - αλλοτριώνω: αποξενώνω, καθιστώ κάποιον διαφορετικό, ξένο σε σχέση με ό,τι ήταν προηγουμένως ή με ό,τι ήταν από τη φύση του, αλλοιώνω τα αυθεντικά χαρακτηριστικά.

π.χ.

- Η καταναλωτική κοινωνία αλλοτριώνει το σύγχρονο άνθρωπο καθιστώντας τον υποχείριο των υλικών αγαθών.
- Η ανεξέλεγκτη εισαγωγή ξένων πολιτιστικών στοιχείων αλλοτριώνει τη φυσιογνωμία του πολιτισμού μας.

Συγκαλυμμένα: με τρόπο άμεσο, κρυφό, όχι εμφανή. *(ως επίρρημα)*

π.χ.

- Έδρασε συγκαλυμμένα πετυχαίνοντας την πλήρη απόκρυψη των ενεργειών του.
- Η επέμβαση του αρχηγού στις αποφάσεις της ομάδας έγινε συγκαλυμμένα.

Εμπεδώσει - εμπεδώνω: καθιστώ ασφαλές / σίγουρο / σταθερό, στερεώνω, σταθεροποιώ, εδραιώνω, κατανοώ πλήρως, αφομοιώνω, μαθαίνω καλά, καταλαβαίνω πλήρως.

π.χ.

- Με επανάληψη και εξάσκηση θα εμπεδώσει την ύλη του μαθήματος.
- Η κυβέρνηση είναι αποφασισμένη να εμπεδώσει την τάξη με αυστηρά μέτρα.

ΜΕΡΟΣ Γ': ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟΥ ΛΟΓΟΥ – ΕΚΘΕΣΗ**(Μονάδες 40)**

1. Η Έκθεση βαθμολογείται αναλυτικά όπως πιο κάτω. Η αναλυτική βαθμολογία, καθώς και το σύνολο, σημειώνονται στο γραπτό στο τέλος της Έκθεσης.

1. Περιεχόμενο (30%)	(Μονάδες 12)
2. Δομή (30%)	(Μονάδες 12)
3. Έκφραση (30%)	(Μονάδες 12)
4. Ορθογραφία (10%)	(Μονάδες 4)

Π.

Δ.

Ε.

Ο.

2. Κατά την αξιολόγηση του περιεχομένου γίνονται δεκτές οποιεσδήποτε απόψεις, δεδομένου ότι είναι αρκούντως αιτιολογημένες και σωστά διατυπωμένες.
3. Κατά την αξιολόγηση της Δομής δίνονται δύο μονάδες για τη σωστή προσφώνηση και επιφώνηση.
4. Κατά την αξιολόγηση της Έκφρασης υπολογίζονται δύο μονάδες για το ύφος (ανάλογο του ζητούμενου επικοινωνιακού πλαισίου και της επικοινωνιακής περίπτωσης)
5. Η απαιτούμενη έκταση είναι 450-500 λέξεις. Μόνο σοβαρή απόκλιση λαμβάνεται αρνητικά υπόψη.

Τονίζεται ότι δεν επιτρέπεται να αναφέρετε το όνομά σας ή οποιοδήποτε άλλο στοιχείο που μπορεί να αποκαλύψει άμεσα ή έμμεσα την ταυτότητά σας.

«Μπορούμε να κάνουμε τον άλλο να μη σκέφτεται, με την έννοια ότι τον κάνουμε να θεωρεί ότι δεν έχει προβλήματα ή ότι τα έλυσε, ή να σκέφτεται όπως το σύστημα απαιτεί. Δύο μέσα, τα κυριότερα, θα μπορούσε να επιστρατεύσει κανείς γι' αυτό, την παιδεία και την προπαγάνδα.»

Σε επιστολή σας στον Υπουργό Παιδείας και Πολιτισμού να υποστηρίξετε την άποψη ότι το σχολείο, εκτός από την παροχή γνώσεων, έχει την υποχρέωση να δημιουργήσει τον ελεύθερο δημοκρατικό πολίτη και να προτείνετε τρόπους με τους οποίους αυτό μπορεί να επιτευχθεί.

Προσφώνηση

Πρόλογος – εισαγωγή

Αφορμή για τη σύνταξη της επιστολής και στόχος του επιστολογράφου:

- Ο ρόλος της Παιδείας ως παράγοντα ανάπτυξης του δημοκρατικού πολίτη.

ή και

- Διαπίστωση του προβλήματος: το σχολείο σήμερα με τη χρησιμοθηρική του τάση και την απλή παροχή γνώσεων δεν είναι αποτελεσματικό στη διαμόρφωση του ελεύθερου δημοκρατικού πολίτη.

ή και

- ...

Κύριο μέρος

Έκθεση του θέματος και απόδειξη

□ Γνωρίσματα του ελεύθερου δημοκρατικού πολίτη:

- Ελευθερία σκέψης και έκφρασης
- Ηθική ελευθερία
- Κριτική στάση ζωής
- Αυτοκριτική, αυτοέλεγχος (αποφυγή κατάχρησης της ελευθερίας)
- Συνειδητοποίηση των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων του
- Σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων
- Αλληλεγγύη, δικαιοσύνη, ανεκτικότητα
- Συμμετοχή στα πολιτικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δρώμενα του τόπου του (ενεργός πολίτης)

3-4 γνωρίσματα είναι αρκετά

□ Ο ρόλος της Παιδείας στη διαμόρφωση του ελεύθερου δημοκρατικού πολίτη:

- Η παροχή γνώσεων (απαραίτητα βάρη στήριξης της προσωπικότητας):
 - ο Γνώση του εσωτερικού κόσμου (οδηγεί στην αυτογνωσία)
 - ο Γνώση του εξωτερικού κόσμου – περιβάλλοντος (εξοικείωση με τη φυσική και κοινωνική πραγματικότητα).
- Η συμβολή στην πνευματική καλλιέργεια του ατόμου:
 - ο Διαμόρφωση ελεύθερων και ολοκληρωμένων προσωπικοτήτων, ικανών να αντεπεξέλθουν στις απαιτήσεις της ζωής.
 - ο Ανθρωπιστική παιδεία.

ιδιαιτέρως αυτό

□ Τρόποι με τους οποίους η Παιδεία θα διαμορφώσει τους ελεύθερους δημοκρατικούς πολίτες:

- Αναλυτικά προγράμματα (περιεχόμενο με ανθρωποκεντρικό προσανατολισμό, διαθεματική προσέγγιση, έμφαση στην πολιτική και κοινωνική αγωγή).
- Αξιολόγηση (απομάκρυνση από τον εξετασιοκεντρικό χαρακτήρα της εκπαίδευσης, δυνατότητα αξιολόγησης του μαθητή με βάση τις ιδιαίτερες ικανότητές του).
- Δημοκρατική οργάνωση του σχολείου (ενεργός συμμετοχή στις συλλογικές αποφάσεις της σχολικής μονάδας, σεβασμός στις δημοκρατικές διαδικασίες, υπακοή στους σχολικούς κανονισμούς).
- Μέθοδοι διδασκαλίας (συνεργατική και ενεργητική μάθηση, ενθάρρυνση ανάληψη πρωτοβουλιών και ελεύθερης δημιουργίας, καλλιέργεια κριτικής σκέψης, ανάπτυξη ενδιαφερόντων και κλίσεων).
- Διάλογος σε όλες τις εκφάνσεις της σχολικής ζωής.
- Ενίσχυση δραστηριοτήτων (συνέδρια, εκδηλώσεις, επαφή του σχολείου με την κοινωνική πραγματικότητα).
- κ.λ.π.

3-4
ζώνηση
αρετή

Επίλογος

- Συμπεράσματα, ανακεφαλαίωση.

Η σημασία που έχει για τον τόπο μας η δημιουργία δημοκρατικών πολιτών με ελεύθερο φρόνημα.

- Αισιοδοξία για ευαισθητοποίηση και έμπρακτη ανταπόκριση της πολιτείας.

Επιφώνηση

Δ' Λογοτεχνία- Λογοτεχνικό (Μονάδες 30)

Να διαβάσετε τα κείμενα και να απαντήσετε σε όλες τις ερωτήσεις που ακολουθούν.

Ι. Κ.Π. Καβάφη, *Απολείπειν ο Θεός Αντώνιον*

Σαν έξαφνα, ώρα μεσάνυχτ', ακουσθεί
αόρατος θίασος να περνά
με μουσικές εξαίσιες, με φωνές –
την τύχη σου που ενδίδει πια, τα έργα σου
που απέτυχαν, τα σχέδια της ζωής σου

που βγήκαν όλα πλάνες, μη ανωφέλετα θρηνήσεις.
Σαν έτοιμος από καιρό, σα θαρραλέος,
αποχαιρέτα την, την Αλεξάνδρεια που φεύγει.
Προ πάντων να μη γελασθείς, μην πεις πως ήταν
ένα όνειρο, πως απατήθηκεν η ακοή σου
μάταιες ελπίδες τέτοιες μην καταδεχθείς.
Σαν έτοιμος από καιρό, σα θαρραλέος,
σαν που ταιριάζει σε που αξιώθηκες μια τέτοια πόλι,
πλησίασε σταθερά προς το παράθυρο,
κι άκουσε με συγκίνησιν, αλλ' όχι
με των δειλών τα παρακάλια και παράπωνα,
ως τελευταία απόλαυσι τους ήχους,
τα εξαίσια όργανα του μυστικού θιάσου,
κι αποχαιρέτα την, την Αλεξάνδρεια που χάνεις.

Ερώτηση Δ1:

α) Τι συμβολίζει η Αλεξάνδρεια;

(Μονάδες 2)

Ο Αντώνιος έζησε στην Αλεξάνδρεια μια καταξιωμένη ζωή, πλήρη από πνευματικές και υλικές ηδονές, έθεσε μεγάλους στόχους έκανε σχέδια και έργα. Η Αλεξάνδρεια είναι η πόλη που απλόχερα πρόσφερε τον υλικό και πνευματικό πλούτο, μια σπάνια πόλη, γνωστή και καταξιωμένη ως τέτοια στη συνείδηση των ανθρώπων. Έτσι η πόλη ταυτίζεται με τη ζωή του ήρωα, όπως ταυτίζεται και με το Θεό.

Η Αλεξάνδρεια συμβολίζει την καταξιωμένη ζωή σε όλες τις πνευματικές και υλικές της εκφάνσεις, μια ζωή γεμάτη από ωραία και υψηλά.

β) Ποια στάση ζωής υποδεικνύει ο ποιητής στο πιο πάνω ποίημα; Τεκμηριώστε την απάντησή σας με αναφορά σε συγκεκριμένους στίχους του ποιήματος .

(Μονάδες 6)

Ο ποιητής υποδεικνύει μια ενσυνείδητα αξιοπρεπή στάση ζωής στηριγμένη στη στωική φιλοσοφία. Προτρέπει το εξαιρετικό άτομο που απέτυχε στα μεγαλεπήβολα σχέδιά του να αντιμετωπίσει τη συμφορά με αξιοπρέπεια. Προβάλλει έναν κώδικα τιμής και αξιοπρέπειας που σχηματίζει αναβαθμούς.

αυτή η στάση ζωής
δεν είναι μόνο
και αληθινή
βίαιος =
Σπρε.

- Δεν επιτρέπει το θρήνο μπροστά στην ολοκληρωτική και ανέκκλητη καταστροφή (μη ανωφέλετα θρηνήσεις).
- Προτείνει την ήρεμη αντιμετώπιση της αποτυχίας και του θανάτου, ως αποτέλεσμα μακράς προετοιμασίας και παιδείας (σαν έτοιμος ... φεύγει).

- Αποτρέπει από την ψευδαίσθηση και την αυταπάτη της ψεύτικης ελπίδας (*μη γελασθείς, μην καταδεχτείς*), γιατί αυτά τα αισθήματα δηλώνουν αδυναμία και η αδυναμία δεν ταιριάζει σ' ένα εξαιρετικά σημαντικό άτομο που αξιώθηκε μια τέτοια ζωή.
- Προτρέπει για την αποδοχή του τέλους, του θανάτου χωρίς φόβο και χωρίς παρακάλια, που χαρακτηρίζουν τους δειλούς, αλλά με συγκίνηση (*πλησίασε ...παράπονα*).
- Τέλος, στο ανώτερο σκαλοπάτι της αξιοπρεπούς συμπεριφοράς, απαιτεί από το άτομο να τολμήσει να απολαύσει τις τελευταίες εξαιρετικές στιγμές της υπέροχης ζωής που χάνει (*ως τελευταία απόλαυση...χάνει*).

II. Γ.Φ. Πιερίδη, *Ο πορτοκαλόκηπος* -- Γ. Σεφέρη, *Σαλαμίνα της Κύπρου*

Ωστόσο, τον τελευταίο καιρό ένας καινούριος άνεμος πήρε να φυσάει, που ξεσήκωσε τα φρένα των ανθρώπων. Σαν ένα μήνυμα διάχυτο και συγκλονιστικό, από τα βάθη των καιρών, να λέει πως έφτασεν η ώρα, και τους καλούς νησιώτες δεν τους χωρούσαν πια τα πλαίσια της καθημερινότητας. Στα καφενεία, στην αγορά, στα σπίτια, στους τόπους της δουλειάς, στα σχολεία, ένα κύμα συναγερμού, προσδοκίας, διεκδίκησης ύψωσε τις ψυχές απάνω από τη λογική των συμβιβασμών και της ρουτίνας. Οι νέοι ζώστηκαν την πανοπλία του ενθουσιασμού τους κι αποζητούσαν ευκαιρίες αυτοθυσίας. Πήγαιναν, έρχονταν, συνάγονταν παράμερα και σιγοκουβέντιαζαν, κι άξαφνα πήδαγαν στα ποδήλατα και τραβούσαν για την πόλη. Μαζί τους κι ο Αρτέμης.

Ο Πετρής ψυχανεμίστηκε με το πρώτο. Ωστόσο σώπαινε, κι όπως το αγρίμι οσμίζονταν στον αέρα την επερχόμενη καταιγίδα. Γεμάτος επιφύλαξη, περίμενε και παρακολουθούσε τον Αρτέμη. Όμως μια μέρα, που η γυναίκα του δοκίμασε να του πει τους φόβους της για το παιδί, που δε συμμαζεύονταν, την αποπήρε.

-- Άσε τον. Ξέρει τι κάνει. Τι θες, να κόψει πίσω, κοτζάμ άντρας, και να χωθεί πίσω απ' τα φουστάνια σου;

Ύστερα αρχίνησε σιγά σιγά να δοκιμάζει τις επιφυλάξεις του κάποιο συναίσθημα πως όλος ετούτος ο ξεσηκωμός γύρω του ήτανε σα να ξεπηδούσε από τις ρίζες της δικής του ύπαρξης, από βαθιά, πολύ βαθιά, από κει που αντλούσε τους χυμούς της η συνείδηση του εθνισμού του.

Γ.Φ. Πιερίδη, *Ο πορτοκαλόκηπος*

«Δεν αργεί να καρπίσει τ' αστάχυ
δε χρειάζεται μακρύ καιρό
για να φουσκώσει της πίκρας το προζύμι,
δε χρειάζεται μακρύ καιρό

το κακό για να σηκώσει το κεφάλι,
κι ο άρρωστος νους που αδειάζει
δε χρειάζεται μακρύ καιρό
για να γεμίσει με την τρέλα,
νήσος τις έστι...»

Γ. Σεφέρη, *Σαλαμίνα της Κύπρος*

Ερώτηση Δ2:

α) Να αναπτύξετε το νόημα των δύο αποσπασμάτων σε δύο χωριστές παραγράφους. (Μονάδες 6)

- i) Το απόσπασμα εντάσσεται χρονικά στην έναρξη του απελευθερωτικού αγώνα του 1955-59, κατά τον οποίο ο πληθυσμός του νησιού με καθολική συμμετοχή κάνει βίωμά του τον καθημερινό αγώνα κατά του Άγγλου κατακτητή. Η λογική του συμβιβασμού μετατρέπεται σε πρωτοφανή ενθουσιασμό. Ιδιαίτερα οι νέοι, που αποζητούσαν την ευκαιρία να αποδείξουν τον πατριωτισμό τους, εντάσσονται με πάθος στον αγώνα. Μεταξύ τους και ο Αρτέμης. Ο Πετρής παρά τις επιφυλάξεις του δεν αποθαρρύνει το γιο του. Ο αγώνας δεν τον αφήνει αδιάφορο, αλλά αγγίζει βαθιά το είναι του και αφυπνίζει την εθνική του συνείδηση και τον πατριωτισμό του. (μον. 3)
- ii) Η προφητική φωνή, οργισμένη με τη σκληρότητα των δυνατών, υπόσχεται και προφητεύει το μοιραίο ξεσκήκωμα των σκλάβων, ένα ξεσκήκωμα που δε λογαριάζει ούτε την πολιτική, ούτε τη φρόνηση, που είναι η μοιραία συνέπεια κάθε καταπίεσης ελεύθερων ανθρώπων. Η αγανάκτηση θα ξεχειλίζει, ο λαός θα ξεσπάσει. Η «ύβρη», το κακό που σηκώνει το κεφάλι και γεμίζει τον άρρωστο νου του ισχυρού με την τρέλα του κατακτητή, θα καρποφορήσει το στάχυ της καταστροφής. Ο τελευταίος στίχος από τους *Πέρσες* του Αισχύλου μοιάζει με προειδοποίηση προς τους κατακτητές. Η Ιστορία θα επαναληφθεί. Όπως ηττήθηκε ο ισχυρός περσικός στόλος σ' ένα ελληνικό νησί, τη Σαλαμίνα, θα ηττηθεί και η αγγλική αυτοκρατορία σ' ένα άλλο ελληνικό νησί, την Κύπρο. Η δικαιοσύνη θα αποκατασταθεί. (μον. 3)

β) Ποιο είναι το κοινό θέμα των δύο αποσπασμάτων; Ποιες ομοιότητες βρίσκετε στις αντιδράσεις των ανθρώπων; (Μονάδες 6)

Κοινό θέμα (μον. 2)

Το κοινό θέμα των δύο αποσπασμάτων είναι ένα ιστορικό γεγονός: η επανάσταση των Κυπρίων κατά των Άγγλων κατακτητών (1955-59).

Ομοιότητες (μον. 4 = 2 x 2) (δηλ. δύο ομοιότητες = 4 ποσότητες)

Και στα δύο αποσπάσματα οι αντιδράσεις παρουσιάζονται όμοιες:

- Η αγανάκτηση του κατακτημένου φέρνει μοιραία το ξέσπασμά του.

Ο πορτοκαλόκηπος :

- Σαν ένα μήνυμα διάχυτο και συγκλονιστικό, από τα βάθη των καιρών, να λέει πως έφτασεν η ώρα

Σαλαμίνα της Κύπρος :

- δε χρειάζεται μακρύ καιρό
για να φουσκώσει της πίκρας το προζύμι

- Ο αγώνας του '55 για τους έλληνες της Κύπρου είναι αγώνας ενθουσιασμού και αυτοθυσίας χωρίς όρια και μέτρα.

Ο πορτοκαλόκηπος :

- ένας καινούριος άνεμος πήρε να φυσάει, που ξεσήκωσε τα φρένα των ανθρώπων
- ένα κύμα συναγερμού, προσδοκίας, διεκδίκησης ύψωσε τις ψυχές απάνω από τη λογική των συμβιβασμών και της ρουτίνας

Σαλαμίνα της Κύπρος :

- δε χρειάζεται μακρύ καιρό
για να γεμίσει με την τρέλα

- Η Ιστορία απέδειξε ότι οι έλληνες ξέρουν να αγωνίζονται ενάντια σε κάθε κατακτητή, λίγοι αυτοί έναντι πολλών. Ακολουθώντας τη βαριά επιταγή της πατριωτικής τους συνείδησης αγωνίζονται για την ελευθερία τους και τη διατήρηση της εθνικής τους ταυτότητας.

Ο πορτοκαλόκηπος :

- όλος ετούτος ο ξεσηκωμός γύρω του ήτανε σα να ξεπηδούσε από τις ρίζες της δικής του ύπαρξης, από βαθιά, πολύ βαθιά, από κει που αντλούσε τους χυμούς της η συνείδηση του εθνισμού του.

Σαλαμίνα της Κύπρος :

- νήσος τις έστι...

III. Ν. Κάσδαγλη, Σοροκάδα -- Αλ. Παπαδιαμάντη, Η Φόνισσα

Μόνο που πήρε σοροκάδα τ' απόγιομα. Το λιμάνι άδειασε μονομιάς, οι βάρκες τραβηχτήκανε στη στεριά και τα καϊκια κρυφτήκανε στο φυλαγμένο κόρφο, το Μαντράκι. Δυο τρία βαπόρια που βρέθηκαν, λεβάραν τις άγκυρες και πήγανε στην Ψαροπούλα, από σταβέντο.

Μόνο ο Αμερικάνος απόμεινε, φουνταρισμένος αρόδο, όξω απ' το λιμάνι. Σαν κατάλαβαν απ' το Λιμεναρχείο πως δεν το 'χε σκοπό να κουνήσει, του μήνυσαν να φύγει, κι η σοροκάδα δε σήκωνε λεβεντιά.

Ο καπετάνιος κούνησε τους ώμους σαν του τα 'πανε. Το δελτίο καιρού έδειχνε άνεμο εφτά οχτώ μποφόρ, κι οι κανονισμοί του προβλέπανε πως με τέτοιον καιρό έπρεπε να 'ναι φουνταρισμένος με τις δυο άγκυρες, με τόσα κλειδιά καδένα στην καθεμιά. Καλού κακού φουντάρισε δυο κλειδιά παραπάνω, κι επιτέλους αν αγρίευε ο καιρός είχε κι άλλη καδένα. Βάστηξε επιφυλακή το μισό τσούρμο, και τις μηχανές αναμμένες, για να 'χει ατμό.

Δε γινόταν καλύτερη φροντίδα, αλίμονο αν αλάζαν αραξοβόλι τ' αμερικάνικα πολεμικά, με την κουβέντα ενός ντόπιου λιμενάρχη· τι τους είχαν τους κανονισμούς!

Μόνο που φρεσκάρισε η σοροκάδα, με το σούρουπο. Δουλεύοντας επίμονα, ύπουλα, το μπόντζι ξεκλείδωσε τη μια καδένα, και το καράβι απόμεινε φουνταρισμένο στο 'να σίδερο. Από κει και πέρα, δεν το γλιτώνανε. Βάρεσε συναγερμός, το τσούρμο χίμηξε να μανουβράρει, πού να προφτάσει! Το πολεμικό ξέσυρε σα φρόκαλο το σίδερο, και κόλλησε πάνω στα βράχια του χαμηλού μόλου. Οι Αμερικάνοι πηδούσανε στη θάλασσα σαν τα μπακακάκια, κι οι ντόπιοι μαζευτήκανε στην ακρογιαλιά και τους μαζεύανε μισοπνιγμένους.

Ν. Κάσδαγλη, Σοροκάδα

Το κύμα ανέβαιναν, ανέβαιναν. Η Φραγκογιαννού επάτει. Η άμμος ενέδιδεν. Οι πόδες της εγλιστρούσαν.

Ο βράχος του Αγίου Σώζοντος απείχε περί τας δώδεκα οργυιάς από την ακτήν. Ο λαιμός της άμμου, το πέραμα, θα ήτο πλέον ή πεντήκοντα βημάτων το μήκος.

Το κύμα την έφθασεν έως το γόνυ, είτα ως την μέσην. Η άμμος εγλιστρούσε. Εγίνετο βάλτος, λάκκος. Το κύμα ανήλθεν έως τον στέρνον της.

Οι δύο άνδρες, οίτινες την εκυνήγουν, έρριψαν μίαν τουφεκιάν δια να την πτοήσουν. Είτα ηκούσθησαν αι φωναί των, φωναί αλαλαγμού και βεβαίας νίκης.

Η Φραγκογιαννού απείχεν ακόμη ως δέκα βήματα από τον Αϊ-Σώστην.

Δεν είχε πλέον έδαφος να πατήση· εγονάτισεν. Εις το στόμα της εισήρχετο το αλμυρόν και πικρόν ύδωρ.

Τα κύματα εφούσκωναν αγρίως, ως να είχαν πάθος. Εκάλυψαν τους μυκτήρας και τα ώτα της

.....

Η γραιία Χαδούλα εύρε τον θάνατον εις το πέραςμα του Αγίου Σώστη...

Αλ. Παπαδιαμάντη, Η Φόνισσα

Ερώτηση Δ3:

- α) Ποια η αντίδραση της φύσης απέναντι στους ήρωες στα πιο πάνω αποσπάσματα και γιατί; (Μονάδες 6)

Η φύση καταστρέφει όποιον ανατρέπει την τάξη παραβιάζοντας τους δικούς της νόμους. Και οι δύο ήρωες διαπράττουν «ύβρη» υπερβαίνοντας τα ανθρώπινα όρια, γι' αυτό η φύση, στα πλαίσια της αποκατάστασης της ισορροπίας, επιβάλλει την «τίσιν».

hono diti
= 3

Στο πρώτο απόσπασμα η φύση αντιδρά ως μια αιώνια αήττητη δύναμη σε μια σχέση αντιπαλότητας με τον ήρωα και τον καταστρέφει επιβάλλοντας τη δύναμή της. Ο καπετάνιος περιφρονεί τους ανθρώπους και τη φύση και εκδηλώνει την υπεροψία του υποτιμώντας τα φυσικά στοιχεία και παραβιάζοντας τους φυσικούς κανόνες. (μον. 3)

Στο δεύτερο απόσπασμα η φύση τιμωρεί τη Φραγκογιαννού με πνιγμό, με τον ίδιο ακριβώς τρόπο που η ίδια προκαλούσε το θάνατο στα θύματά της. Η φύση την εκδικείται για την υπέρβαση του θείου νόμου απονέμοντας δικαιοσύνη.

(μον. 3)

- β) Ποιος λόγος οδήγησε τον καπετάνιο και ποιος τη Φραγκογιαννού να συμπεριφερθούν κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να προκαλέσουν την αντίδραση της φύσης; Να απαντήσετε λαμβάνοντας υπόψη το πιο πάνω απόσπασμα από το διήγημα *Σοροκάδα* και ολόκληρο το μυθιστόρημα *Η Φόνισσα*. (Μονάδες 4)

Ο καπετάνιος εκπροσωπώντας μια υπερδύναμη θεωρεί ότι είναι προσβλητικό να παραδεκτεί τη γνώση του ντόπιου λιμενάρχη και να υπακούσει σ' αυτόν.

Η περηφάνια και η αλαζονεία του πηγάζουν από την πεποίθηση ότι η Δύναμη που εκπροσωπεί δεν υποτάσσεται ούτε στον άνθρωπο ούτε στη φύση. Έτσι υποτιμά και περιφρονεί τα φυσικά στοιχεία και παραβιάζει τους κανόνες της φύσης. (μον. 2)

Η Φραγκογιαννού διαπράττει το κακό στο όνομα του καλού. Η δύσκολη παιδική ηλικία, η κοινωνική αδικία της εποχής, η πίκρα για το αδικαίωτο της ανθρώπινης μοίρας και η επαναστατημένη λογική της την οδηγούν στην ανταρσία κατά του Θεού. Οδηγείται στη διάπραξη εγκλήματος στο όνομα ενός λυτρωτικού σκοπού. Ξεπερνά τα ανθρώπινα όρια, επικρίνει το Δημιουργό και το έργο του και αναλαμβάνει να σώσει τον κόσμο. (μον. 2)

-----ΤΕΛΟΣ-----